

Filmhuis

Amerongen Leersum
presenteert

Nieuwsbrief 76, oktober 2010

Das weisse Band

Beste abonnees van onze nieuwsbrief,

Deze maand hebben wij een werkelijk uitmuntende film op het programma staan. De Volkskrant schreef dat deze film zo knap is dat hij zelfs film weet te overstijgen. Het is inderdaad een belevens om hem te zien. We hebben het over *Das weisse Band* van Michael Haneke uit 2009. We hebben eerder werk van Haneke vertoond. Dat was *Caché* in november 2007. Die film werd al geroemd en vond ook in Amerongen en Leersum veel bewonderaars. *Das weisse Band* is ongetwijfeld nog beter. De film won volkomen terecht een groot aantal prijzen (o.a. Gouden Palm in Cannes, Golden Globe in USA, beste Duitse film 2010).

Wat doet Haneke? Hij neemt ons mee naar een Duits dorp voor de eerste wereldoorlog. Het gezag van de graaf is onaantastbaar, de predikant is een autoriteit, de dokter boven alle kritiek verheven. Kinderen spelen een belangrijke rol in de film, evenals hun onderwijzer van de dorpschool. Het verhaal wordt namelijk verteld vanuit zijn perspectief. Hij vertelt als oudere man (die we niet te zien krijgen, slechts in een *voice over* horen we hem) wat hij als beginnend onderwijzer heeft meegemaakt. Of zijn herinnering hem alles juist ingeeft weet hij niet zeker, maar wij zien de gebeurtenissen, zoals deze zich hebben neergezet in zijn geheugen. Geen wonder dus dat kinderen er prominent in voorkomen. De Duitse versie heeft zelfs de ondertitel 'Eine Deutsche Kindergeschichte' meegekregen. Het begint allemaal op het moment dat de dorpsdokter vlak bij zijn huis met zijn paard ten val komt, omdat er een kabel over het pad gespannen is. De dokter komt zo lelijk terecht, dat hij maanden in het ziekenhuis ligt. Waarom was die kabel gespannen? Wie heeft dat gedaan? Later gebeurt er meer wat om onderzoek vraagt. Een echte detectiver of een thriller wordt het echter niet.

Het gaat er veel meer om wat er plaatsvindt, dan om een oplossing van het probleem. Die komt wel, maar bijna terloops. En dan zijn we al deelgenoot geworden van allerlei mensen die we hebben leren kennen.

In de film stuiten we steeds weer op autoriteit en op het gegeven wat macht met mensen doet. We kunnen rustig zeggen dat het onderliggende thema van het hele verhaal macht is. Haneke is er (eigenlijk heel protestants) zeer huiverig voor. Daarom ziet hij scherp waar het fout gaat en dat steeds opnieuw. De ene mens is bij Haneke daarbij niet veel slechter dan de andere, maar de ander is ook niet beter dan de ene, of in ieder geval niet veel beter. Ieder is feilbaar, niemand vlekkeloos. Ook voor de kinderen geldt hetzelfde. In hun wereld is er, hoe klein ook, eveneens sprake van macht, bedrog en lelijkheid. Zij worden niet op een romantisch voetstuk geplaatst alsof zij zuiver en onschuldig zouden zijn. Haneke is wel eens een erg pessimistisch mensbeeld verweten. In die zin is ook deze film herkenbaar 'een echte Haneke'. Maar zijn mensen zijn niet onecht en 'slecht' is niet het laatste wat je van de figuren bijblijft. Er resteert daarom niet slechts woede en verontwaardiging, maar tevens mededogen. Haneke is meer van zijn mensen gaan houden, om zo te zeggen, en geeft meer te denken dan te oordelen. We stuiten met andere woorden niet alleen op lelijkheid, maar ook en vaker op tekorten bij de personen die we ontmoeten. De beperkingen van de tijd, de cultuur, het dorp, het eigen karakter, het toeval – ze hebben allemaal invloed op hoe de personages zich gedragen.

Haneke zelf ziet zijn film als een waarschuwing. De titel (Het witte lint) is veelzeggend. "Ik trof het aan in een boek over historische pedagogische methodes. De witte linten die sommige dorpskinderen verplicht dragen,

moeten herinneren aan hun zondige staat, en symboliseren het verlangen naar reinheid. Dat trof me als een mooie metafoor. Zo'n lint wordt ingezet als publieke vernedering, en is daarin ook effectief, maar op de verkeerde manier. Het maakt geen beter kind, maar voedt de drager slechts met rancune en haat." En wat dit met een mens doet is voer voor Haneke, die ook psychologie gestudeerd heeft.

Meer specifiek ziet hij zijn film als een waarschuwing tegen het fascisme, zei hij in een interview. Hij wilde de jeugd van de generatie die Hitler aan de macht hielp weergeven. Hier lag de kiem van het kwaad, maar toch was het ook ruimer bedoeld. 'Dat vind ik interessanter. Het strekt zich ook verder uit dan het fascisme. Het idee van mijn vertelling is dat het verabsoluteren van een ideaal automatisch naar terroristische methodes voert. Bezitters van een ideologie, van een absolute waarheid, zien zichzelf gelegitimeerd om anderen te overtuigen. Of, als dat niet lukt, ze uit te roeien. Dat geldt voor elke vorm van terrorisme, of het nu rechts, links of religieus is. De sociologische context verschilt, maar de methodes zijn hetzelfde. Ik zou een soortgelijke film over de RAF kunnen maken.' Nu vind ik zelf deze verklaring in relatie tot de film niet overtuigend. Hier wordt m.i. geen ideaal verabsoluteerd, ook niet het ideaal van reinheid, bovendien betekende een autoritaire opvoeding niet automatisch een opleiding tot fascisme. De opvoeding in andere landen van Europa was in die jaren zeker niet minder gebaseerd op autoriteit van vader, leraar en dominee of pastoor dan in Duitsland. Dat zijn film zich laat zien als een waarschuwing, is echter zeker waar, maar dan eerder omdat hij menselijk gedrag waarneemt en het feilen

van macht laat zien. De film overstijgt op gelukkige wijze de woorden van zijn maker.

Over interpretaties valt te twisten natuurlijk en het liefst laten we dat aan uzelf over. Het feit dat dit kan laat echter zien dat de film je tot nadenken stemt. Maar veel meer dan dat, want tenslotte is film allereerst een visueel gebeuren! Daarom tot slot iets over de beelden zelf. En dan kunnen we opnieuw superlatieven gebruiken. Visueel is de film namelijk subliem. Haneke heeft het lef gehad om hem geheel in zwart-wit op te nemen. Het effect is verbluffend. Ik heb nooit geweten dat niet alleen bij foto's, maar ook bij film zwart—wit zo mooi, zo sterk kon zijn. Het is ook gewiekst, want ons beeld van het begin van de twintigste eeuw is bepaald door de zwart-wit foto's uit de familiealbums of oude films van rond 1930. Zwart-wit beelden roepen daarom direct associaties met die periode op. Zwart-wit op zich maakt een film echter niet subliem. Het is maar wat en hoe je de dingen laat zien. Dan kan ik alleen maar zeggen: kom en zie. Waar hebben we ooit een korenveld zo mooi zien wuiven, zo zomers als hier?

We vertonen *Das weisse Band* woensdag 20 oktober 2010 in de Stallerij van Herberg Den Rooden Leeuw in Amerongen. De zaal is, zoals gewoonlijk, open om 19.30 uur. De film begint **om 20.00 uur**. Kaarten zijn weer te koop bij de bibliotheken van Amerongen en Leersum. U kunt ook reserveren op tel.nr. 0343-450261 en 451274 of via filmhuis.amerongen@skiam.nl.

Namens het Filmhuis met vriendelijke groet,

Theo Witkamp